

Anàlisi de les restes faunístiques del bronze antic del carrer Almeda (Bordils, Gironès)

Susanna CASELLAS i PARRA (*)

ABSTRACT

The faunistic record of the archeological site at Bordils (Almeda road), consists of a single individual of the species *Canis familiaris*. The subadult individual shows clear signs of anthropic intervention: the hind right quarter carbonized and traces of cuts on the tongue side of both heminandibles possibly attributable to a process of disembowelment through the mouth.

Key words: Dog, Burnt bone, Traces of cuts, Disembowelment.

INTRODUCCIÓ

A principis de 1993, membres del Centre d'Investigacions Arqueològiques de Girona es van encarregar de la recuperació d'un conjunt de materials arqueològics apareguts mesos abans durant les obres de construcció del nou Ajuntament de Bordils. Aquest conjunt, compost de materials ceràmics i restes carpològiques i faunístiques, ha estat atribuït al bronze antic. Les condicions de la troballa, i també el seu estudi i interpretació, es poden consultar en aquest mateix volum (Toledo, 1993).

S'ha dut a terme l'anàlisi de la totalitat del registre faunístic recuperat al carrer Almeda de Bordils, que consta de 108 restes.

D'aquestes, un total de 89 (82.4%) han estat determinades a nivell anatòmic i taxonòmic. Els 19 elements restants (17.5%), de petita grandària i sense trets morfològics diagnòstics, només s'han pogut determinar, anatòmicament, en 9 casos (4 fragments de crani i 5 de vèrtebra).

Totes les restes determinades taxonòmicament corresponen a un sol individu de l'espècie *Canis familiaris* (gos domèstic) i, malgrat no ho puguem assegurar, la textura i la grandària de les restes no determinades ens fa pensar que poden pertànyer també a aquest mateix individu.

REPARTICIÓ ESQUELÈTICA

Al registre arqueològic hi són representades totes les parts del cos de l'animal. Les més abundants són les del tronc (44.4%), amb predomini dels fragments de costella sobre els de vèrtebra. Aquest fet es pot considerar normal quan ens trobem, com és el cas, en presència de les restes d'un individu pràcticament sencer, ja que aquest tipus d'ossos són molt més abundants en l'esquelet que els altres.

Els ossos de l'extremitat pelviana suposen un 19.4% del total. Tenim restes dels cantons dret i esquerra en el cas de la pelvis, el fèmur, els ossos del tars i els metatarsians. En el cas de la tibia, tenim representada l'esquerra i un altre fragment que no hem pogut atribuir a un cantó concret; el mateix succeeix amb la fibula.

En el cas de l'extremitat toràctica (13.8%) tenim representats els dos cantons en tots els casos: escàpula, húmer, ulna i radi.

La diferència de freqüència entre les restes d'unes extremitats i les altres és deguda a la total absència, en les toràctiques, d'ossos del carp i metacarpians, absència que, donades les condicions de recollida del material, no podem interpretar.

Les restes del cap són les més escasses (4.6%). Si bé les mandíbules es troben senceres, el cas del crani és el contrari. Tan sols tres restes, dues d'elles peces dentals, s'han pogut atribuir amb seguretat a *Canis familiaris*. El perquè d'aquesta escassetat és, per les mateixes raons que en el cas dels ossos de les mans, impossible de determinar amb seguretat. Malgrat tot,

(*) Laboratori de Paleoeconomia i Paleoeologia Humana. Departament d'Història de les Societats Precapitalistes i Antropologia Social. Universitat Autònoma de Barcelona.

Cap 5	Mandíbula 2	Crani 3				
Tronc 48	Costella 31	Vèrtebra 17				
Extremitat Toràcica 15	Escàpula 4	Húmer 4	Ulna 2	Radi 5		
Extremitat Pelviana 21	Pelvis 4	Fèmur 4	Tíbia 4	Fíbula 2	Tars 2	Metatarsià 5

Taula 1.- Repartició esquelètica.

en aquest cas es podria tractar d'un problema de conservació diferencial.

Per últim, esmentar la presència d'una única falange que no hem pogut atribuir a un cantó concret.

La distribució esquelètica per nombre de fragments recuperats es pot consultar a la taula I.

APROXIMACIÓ A L'EDAT DE L'INDIVIDU RECUPERAT

El *Canis familiaris* del carrer Almeda és un individu subadult. Presenta tota la dentició definitiva, encara que sense desgast.

Pel que fa a l'extremitat toràcica, l'húmer presenta l'epífisi proximal no fusionada i la distal fusionada, com la ulna proximal. El radi és fusionat en els dos extrems, però la línia metafisària és visible, indicant epifisació recent.

En l'extremitat pelviana observem com el pubis no és epifisat, de la mateixa manera que la tíbia proximal. La distal, en canvi, presenta fusió recent. L'únic metatarsià distal de què disposem és fusionat.

Amb aquestes dades i sobre la base de dos autors diferents (Bruni & Zimmerl, 1951; Silver, 1980), hem intentat establir amb la màxima precisió possible l'edat de l'animal en el moment de la mort.

Segons les taules de Bruni & Zimmerl (1951), les restes corresponen a un gos de més de 6/8 mesos mentre que segons les de Silver (1980) en tindria més de 9/10. Ambdós autors coincideixen en l'edat màxima, que es pot fixar com a inferior a 18 mesos. Així doncs podem extrapolar que l'edat es mou entre el mig any i l'any i mig de vida.

OSTEOMETRIA

Com ja hem indicat, es tracta d'un animal anatòmicament immadur, encara que no infantil. Així doncs s'han pres les mesures possibles seguint els paràmetres i nomenclatura establerts per J. Estévez a partir de Von Den Driesch (1976), ja que no poden diferir gaire de les de l'animal adult.

Les mesures obtingudes pels ossos llargs són:

– Húmer: Amplada de la diàfisi 10.1 mm.
Amplada distal 26.2 mm.
Antero-posterior distal 20.9 mm.

– Radi: Amplada de la diàfisi 19.7 mm.

Per a la mandíbula són les següents (vegeu fig. 1):

4: 95.5; 5: 92.5; 6: 98.2; 7: 67; 8: 63.7; 9: 59.9; 10: 32.2; 11: 35.6; 12: 29.9; 13: 19.9; 14: 18.8; 14b: 7.6; 19: 19.8; 20: 15.4 mm.

Veient els resultats obtinguts podem dir que es tracta d'un gos de talla mitjana.

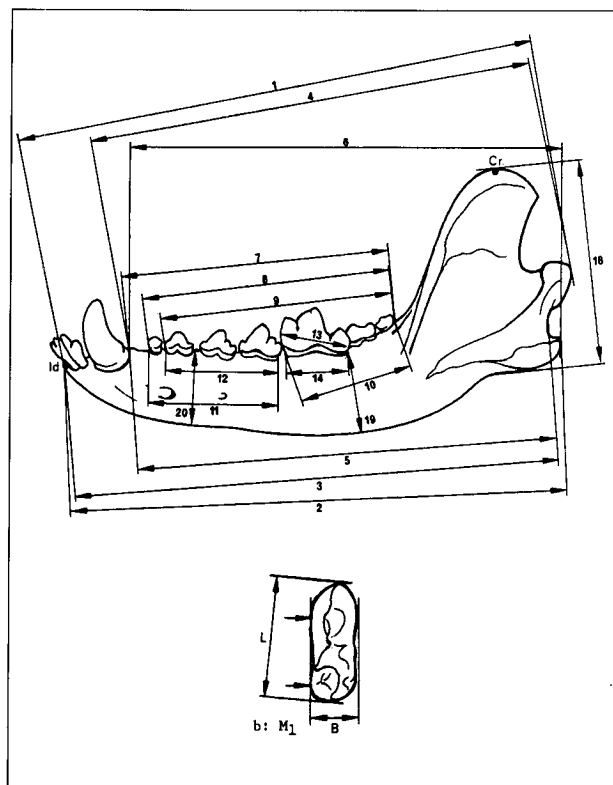

Fig. 1.- Osteometria mandibular (extreta de Von Den Driesch, 1976).

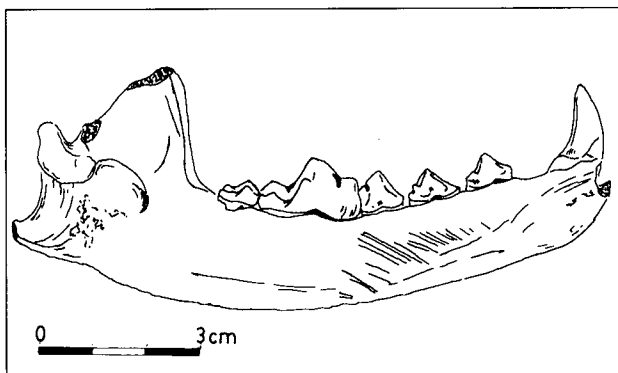

Fig. 2. - Hemimandíbula esquerra. Cara lingual.

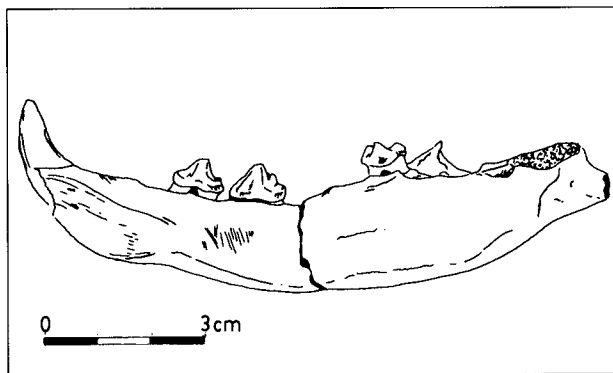

Fig. 3. - Hemimandíbula dreta. Cara lingual.

MODIFICACIONS D'ORIGEN ANTRÒPIC

Les modificacions són de dos tipus. Per una banda l'húmer, ulna i radi drets són cremats. Presenten una coloració negra intensa i això ens indica que han estat en contacte directe amb el foc i a una temperatura força elevada. El perquè aquests ossos presenten una cremació tan evident mentre en la resta de l'esquelet no s'observa cap rastre d'aquest tipus és impossible de determinar a causa de la natura de la troballa (Toledo, 1993).

Per altra banda, ambdues hemimandíbules presenten traces de tall d'origen antròpic a la cara lingual. A l'esquerra (fig. 2) s'observen clarament a simple vista i s'estenen des de l'alçada de la segona premolar fins a la carnissera.

A la mandíbula dreta (fig. 3) són molt més subtils i se situen per sota la quarta premolar i la primera molar.

En ambdós casos el sentit de les traces és caudo-cranial.

INTERPRETACIÓ

Hem consultat bibliografia de jaciments, entre el neolític i l'edat del ferro, amb restes de gos sense que

hàgim pogut trobar cap paral·lel per a aquest tipus concret de traces.

No obstant, existeixen certes similituds amb el jaciment del bronze final d'Hauterive-Champréveyres, a la vora del llac Neuchâtel (Suïssa). Segons J. Studer (1988), en aquest jaciment apareixen mandíbules de gos amb traces de desarticulació situades, a diferència del que succeeix amb l'exemplar del carrer Almeda, a la cara externa de l'os i a l'altura de la branca ascendent.

Per altra banda, la mateixa autora (Studer, 1990) documenta al mateix jaciment la presència d'un individu sencer que presenta signes d'escorxament, interpretant aquest fet com a indicatiu d'una conducta de caire sentimental o cultural vers el gos.

Al nostre cas el consum alimentari no queda demostrat. L'individu del carrer Almeda no presenta cap més traça de carnisseria que les esmentades. Per la seva situació anatòmica i després de consultar amb el Dr. J. Camon sembla que aquestes traces només s'han pogut produir durant un procés d'evisceració de l'animal per la boca o bé, durant el processament d'alguna part molt concreta de la musculatura del coll.

Les possibles implicacions culturals no són tampoc demostrables a causa de les especials condicions en que es va dur a terme la troballa.

BIBLIOGRAFIA

BRUNI A.C. & ZIMMERL V. (1951) *Anatomia degli animali domestici*, vol. I, Casa Editrice Dtr. Francesco Vallardi, Milan.

SILVER I.A. (1980) La determinación de la edad en los animales domésticos, *Ciencia en Arqueología*, (A. Brothwell & S. Higgs, eds.), Fondo de Cultura Económica, Madrid, pp. 289-309.

STUDER J. (1988) Entre chien et homme au Bronze Final, *Archaeozoologia*, II, 1.2, pp. 269-280.

STUDER J. (1990) L'exploitation des ressources animales dans les sites littoraux de l'âge du Bronze final en Suisse, *Un Monde*

Villageois. Habitat & Milieu Naturel en Europe de 2000 à 500 av. J.C., Lons-le-Saunier, pp. 159-164.

TOLEDO A. (1993) El jaciment del carrer Almeda de Bordils, Gironès. Noves dades sobre el bronze antic al nord-est de Catalunya, *Cypsela*, X, Girona, pp. 51-56.

VON DEN DRIESCH A. (1976) *A guide to the measurement of animal bones from archaeological sites*, Peabody Museum Bulletins.